

Annie Ernaux

Roky

INAQUE

E

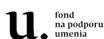
Preklad Mária Michalková

E

Annie Ernaux Roky

Preklad tejto knihy vo forme štipendia podporil
z verejných zdrojov Fond na podporu umenia.

Annie Ernaux
LES ANNÉES

COPYRIGHT © Éditions Gallimard, Paris, 2008

TRANSLATION © Mária Michalková Rovná 2021

COPYEDITING Jana Šulková, Martina Kubealaková

COVER © Barbora Šajgalíková

COVER PHOTO © Annie Ernaux, *Écrire la vie*, Éditions Gallimard, 2011

SLOVAK EDITION © Inaque 2021

ISBN 978-80-8207-105-7

ISBN E-BOOK 978-80-8207-106-4

Annie Ernaux
Roky

INAQUE

Máme iba našu históriu, ale nepatrí nám.

JOSÉ ORTEGA Y GASSET

Áno. Zabudne sa na nás. Taký je život, nedá sa nič robiť. Raz príde chvíľa, keď sa na všetko, čo sa nám dnes vidí dôležité, významné, zaťažené dôsledkami, zabudne alebo to nebude mať nijakú váhu. A zaujímavé je, že dnes nemôžeme vedieť, čo sa bude jedného dňa považovať za veľké a dôležité a čo za malé a smiešne. (...) Je tiež možné, že tento dnešný život, ktorého sme súčasťou, bude jedného dňa posudzovaný ako čudný, stiesňujúci, nerozumný, nie dosť rýdzi a, ktovie, možno dokonca odsúdeniahodný.

ANTON P. ČECHOV

Všetky obrazy sa stratia.

čupiaca žena močí za bieleho dňa tam, kde sa v povojnovom Yvetote začína rumovisko, za dreveným barakom slúžiacim ako kaviareň, a potom si postojačky so zdvihnutou sukňou natiahne nohavičky a vráti sa do kaviarne

tvár Alidy Valli so slzami v očiach, ako tancuje s Georgesom Wilsonom vo filme *Taká dlhá neprítomnosť*

muž na chodníku v Padove v lete 1990 s rukami pritisnutými na plecia, vyvolávajúci spomienku na thalidomid predpísovaný pred tridsiatimi rokmi tehotným ženám proti nevoľnosti a zároveň na vtip, čo sa potom rozprával: nastávajúca mamička pletie detskú výbavičku a pritom pravidelne hltá thalidomid, jeden riadok, jedna tabletká. Zhrozená priateľka jej vraví, nevieš, že sa ti môže narodiť dieťa bez rúk, a ona odpovedá áno, viem, ale neviem pliesť rukávy

Claude Piéplu na čele legionárov, v jednej ruke drží zástavu, druhou ťahá kozu vo filme, nakrútenom so skupinou les Charlots

vznešená dáma, postihnutá Alzheimerom, oblečená do kvetovanej blúzky, rovnako ako ostatné obyvateľky domova

dôchodcov, neúnavne premeriavajúca chodby s modrým šalom cez plecía, pyšne ako vojvodkyňa de Guermantes v Bulonskom lesíku, a pripomínajúca Céleste Albaretovú, Proustovu slúžku, ktorá sa raz objavila v programe Bernarda Pivota

predstavenie pod šírým nebom, žena zavretá v škatuli, ktorú muži skrz-naskrz poprepichovali striebornými oštepami, a predsa z nej vyšla živá, lebo to bol kúzelnický trik, ktorý sa nazýval *Martýrium ženy*

múmie v obdrtých čipkách, visiace na múroch kapucínskeho kláštora v Palerme

tvár Simone Signoretovej na plagáte filmu *Tereza Raquinová*

topánka, točiaca sa na podstavci v predajni André na ulici Gros-Horloge v Rouene, okolo ktorej obieha stále tá istá veta: „S detskými topánkami Babybotte batola dobre bežká i rastie“

neznámy na stanici Termini v Ríme, ktorý napoly stiahol žalúzie vo svojom byte na prvom poschodí a vyše pása neviditeľný sa hral so svojím penisom tak, aby ho mohli vidieť mladé cestujúce, čo sa na nástupišti oproti opierali o zábradlie

chlapík z reklamy na Paic Vaisselle, prostriedok na umývanie riadu, ako veselo rozbíja špinavé tanierne namiesto toho, aby ich umyl. Hlas mimo obrazu ho prísne napomína: „To nie je riešenie!“, a chlapík sa zúfalo pozrie na divákov: „A aké je teda riešenie?“

pláž v Arenys de Mar vedľa železničnej trate, klient hotela, ktorý sa ponáša na Maxa Zappyho

novorodenec v pôrodnej sále kliniky Pasteur de Caudéran, zdvihnutý do vzduchu, vyzerá ako z kože zvlččený zajac, o polhodinu neskôr ho nájdeme oblečeného spať v postielke na boku, prikrývku má vytiahnutú až po plecia, vytýča mu spod nej rúčka

rozlietaná silueta herca Philippa Lemaira, ženatého s Juliette Gréco

otec ukrytý za novinami v televíznej reklame sa márne snaží vyhodiť do vzduchu lentilku a trafiť si ňou do úst tak ako jeho malá dcérka

dom s altánkom s číslom 90A, porastený divým viničom, ktorý bol v šesťdesiatych rokoch hotelom vo štvrti Zattere v Benátkach

stovky ohúrených tvárí, tak ako ich odfotografovali úrady pred transportom do táborov, na stenách Tokijského paláca v Paríži, v polovici osemdesiatych rokov

záchody nad riekou v zadnom dvore domu v Lillebonne, výkaly miešajúce sa s toaletným papierom pomaly odnášané vodou, čo špliechala okolo

všetky tie miznúce obrazy prvých rokov, s jagavými plôškami letnej nedele, snové obrazy, v ktorých ožívajú mŕtvi rodičia a na ktorých kráčame po nedefinovateľných cestách

obraz Scarlett O'Harovej, ako ťahá po schodišti yankeeovského vojaka, ktorého práve zabila, ako uteká po uliciach Atlanty a hľadá lekára pre Melanie, ktorá už-už bude rodiť

obraz Molly Bloomovej, ležiacej vedľa svojho muža, ako si spo-

mína na prvý raz, keď ju akýsi chlapec pobozkal a ona ho-
vorila áno áno áno

Elizabeth Drummond, ktorú v roku 1952 aj s rodičmi zabili na
ceste v Lurs

skutočné i neskutočné obrazy, pokračujúce aj v spánku
momentky kúpajúce sa vo svetle, ktoré patrí iba im

Všetky naraz vyblednú do stratena, rovnako ako milióny ob-
razov za čelami starých rodičov, ktorí umreli pred polstoro-
čím, aj rodičov, tiež už mŕtvych. Obrázky, kde sme boli ako
decká uprostred iných ľudí, ktorí umreli ešte skôr, než sme
sa narodili, tak ako sú v našej pamäti prítomné naše deti,
keď boli malé, popri našich rodičoch a kamarátoch zo školy.
A jedného dňa budeme spomienkou našich detí uprostred
vnúcat a ľudí, ktorí sa ešte nenarodili. Tak ako sexuálna
túžba, ani pamäť nikdy nepominie. Spája mŕtvych so živý-
mi, skutočné bytosti s imaginárnymi, sen s históriou.

Tisíce slov, ktoré slúžili na pomenovanie vecí, ľudských tvárí,
činov a pocitov, ktoré usporadúvali svet a od ktorých sa
rozbúšilo srdce a zvlhlo pohlavie, náhle prestanú existovať.

slogany, graffiti na stenách ulíc a na toaletách, obscénne bás-
ničky a vtipy, názvy

anamnéza, epigón, noéma, teoretický, termíny poznačené
v zošitku spolu s definíciou, aby nebolo potrebné zakaždým
nahliadať do slovníka

zvraty, ktoré iní používali prirodzene a o ktorých človek pochy-

boval, že ich raz tiež bude vedieť používať: v danom kontexte je nepopierateľné, imperatívom je konštatovať

strašné vety, ktoré bolo potrebné vymazať z pamäti, ale vyžadovalo si to veľa úsilia, lebo zabudnutiu vzdorovali väčšmi ako iné, vyzeráš ako zodratá kurva

slová mužov v noci v posteli, Rob so mnou, čo chceš, som len vecou, čo ti patrí

existovať znamená piť sa bez smädu

čo ste robili 11. septembra 2001?

In illo tempore na nedeľnej omši

papľuh akýsi, robiť garazdu, to stálo za všetky drobné! si obyčajný trkvas! výrazy, čo sa už nepoužívajú, náhodou znovu zachytené, náhle vzácne ako stratené a nájdené veci, pri ktorých sa spytujeme, ako sa vôbec zachovali

slová navždy priradené k istým ľuďom ako ich emblém – lebo jeden cestujúci ich povedal práve vo chvíli, keď sme prechádzali určitým miestom cesty N14, a odvtedy sa tadiaľ nedá prejsť, aby človeku v hlave neskrslí tie isté slová, tak ako skryté vodomety v letnom paláci Petra Veľkého, z ktorých vytryskla voda, keď ste na ne stúpili

príklady z gramatiky, citáty, urážky, piesne, vety odpísané do zošitkov v časoch dospievania

abbé Trublet kompiloval, kompiloval, kompiloval¹

sláva je pre ženu smútok žiariaci šťastím²

naša pamäť je mimo nás, v daždivom dychu času

najvyššou metou pre mníšku je žiť ako panna a umrieť ako svätica

výskumník odložil obsah svojich bádání do debien

bol to talizman, prasiatko so srdiečkom / ktoré si kúpila na trhu za sto sous / za sto sous, to nie je drahé, medzi nami³

môj príbeh je príbehom lásky

dá sa „to oné“ robiť vidličkou? je možné dať „to oné“ do detskej fľaše?⁴

(som najlepší, teda nie som najlepší,⁵ ak si veselý, tak sa smej, to sa tvrdí, Tvrdošín, stručne, ako vravieval Pipin, som zachránený! vykrikol Jonáš, keď vychádzal z brucha veľryby, stačilo, povedala veľryba, skrývam sa do vody, lebo mám citlivý chrbát, tie stokrát počuté slovné hry už dávno neprekvapia ani nerozosmejú, dráždia plytkosťou, boli dobré už len na utuženie rodinnej spolupatričnosti, stratili sa, keď sa rodina rozpadla, ale občas prídu na jazyk, nemiestne, mimo prostredia niekdajšej bandy, neprístojné, po rokoch odlúčenia sú v podstate všetkým, čo z nej zostalo)

slová, pri ktorých nás prekvapuje, že existovali už kedysi, *mastodont* (v liste Flauberta Louise Coletovej), *chrnieť* (George Sand)

latinčina, angličtina, ruština naučená za šesť mesiacov kvôli jednému Sovietovi, z ktorej zostalo iba da svidania, ja tibja ľubľu a charašo

čo je manželstvo? Kompromis⁶

metafory také opotrebované, až sa človek čudoval, že sa ich niekto opováži vysloviť, čerešnička na torte

Ó, Matka, pochovaná mimo prvej záhrady⁷

zo šliapania vedľa bicykla sa stalo šliapanie kyslej kapusty, potom zbytočná námaha, zastarané výrazy

mužské slová, ktoré sme nemali rady, *orgazmus, onanovať*

tie, ktoré sme sa naučili počas štúdia a ktoré dávali pocit víťazstva nad komplexnosťou sveta. Po urobenej skúške samy od seba odchádzali rýchlejšie, ako prišli

opakované vety starých rodičov a rodičov, čo nám išli na nervy a po ich smrti boli ešte živšie ako ich tvár, *nebuď zvedavá, budeš skoro stará*

značky niekdajších výrobkov s krátkou životnosťou, ktoré boli v spomienke očarujúcejšie ako hocijaká známa značka, šampón Dulsol, čokoláda Cardon, káva Nadi, ako intímna spomienka, o ktorú sa nedá podeliť

Žeriavy tiahnu

*Marianne mojej mladosti*⁸

Madame Soleil⁹ je ešte medzi nami

ľuďom chýba viera v transcendentnú pravdu

V jednom okamihu sa všetko stratí. Zanikne celá slovná zásoba

nazhromaždená od kolísky až po hrob. Nastane ticho a nebude nijaké slovo, ktoré by ho vyjadrilo. Z otvorených úst nevyjde nič. Ani ja, ani mňa. Jazyk bude aj naďalej ukladať svet do slov. V rozhovoroch pri sviatočnom stole budeme už iba menom, tvár sa bude čoraz väčšmi strácať, až pokým nezmizneme v anonymnej mase vzdialenej generácie.

□

Je to oválna fotografia v sépiovom odtieni, chránená vzorovaným priesvitným listom, vlepenej do knižočky so zlatým lemom. Pod ňou je nápis *Photo-Moderne, Ridel, Lillebone (S.Inf.re) Tel. 80*. Polonahé batola so vzdorovitou spodnou perou a hnedými vláskami vyčesanými do kohútika sedí na vankúši uprostred vyrezávaného stola. Pozadie s oblakmi, girlandami zdobený stôl, vyšivaná, na brušku vyhrnutá košieľka – dieťa si rukou zakrýva pohlavie –, ramienko zošuchnuté z buclatého pliecka, to všetko má pripomínať sošku putti alebo namalovaného anjelika. Každý člen rodiny musel dostať jeden exemplár, pričom sa mal hneď aj pokúsiť určiť, do ktorej príbuzenskej vetvy dieťa patrí. Z tejto súčasti rodinného archívu – pochádzajúcej zrejme z roku 1941 – možno vyčítať iba to, že ide o naaranžovanie obradnej scény príchodu na svet podľa vkusu drobnej buržoázie.

Ďalšia fotografia, podpísaná tým istým fotografom – len papier knižočky je obyčajnejší a zmizlo zlaté lemovanie –, nepochybne venovaná rovnakému príbuzenskému okruhu, predstavuje asi štvorročné dievčatko, vážne, ba skoro až smutné aj napriek chutnej buclatej tváričke pod krátkymi, cestičkou uprostred rozdelenými vlasmi, ktoré ťahajú dozadu sponky s pripevnenými mašľami, čo vyzerajú ako motýle. Ľavá ruka sa opiera o ten istý vyrezávaný stôl v štýle Ľudovíta XVI., vidno ho celý. Živôtik sa zdá byť dievčatku priúzky, sukňa s ramienkami vpredu odstáva pre vystupujúce bruško, možno znak rachitídy (okolo roku 1944).

Na dvoch ďalších fotografiách s ozdobne orezanými okrajmi, pravdepodobne z rovnakého roka, vidno to isté dieťa, ale útlejšie, v šatočkách s volánikmi a naberanými rukávmi.

Na prvej sa šibalsky túli k statnej žene v šatách so širokými prúžkami a vlasmi vyčesanými do veľkých vln. Na druhej dvíha ľavú ruku, pravú drží mužská dlaň, muž v nenúte-
nom postoji je vysoký, má svetlé sako a nohavice so záhyb-
mi. Obidve fotografie vznikli v ten istý deň na dláždenom
dvore pred múrikom lemovanom kvetmi. Ponad hlavy
je natiahnutá šnúra na bielizeň s jedným zabudnutým
štipcom.

[]

V nekonečnej pomalosti stolovania vo sviatočných dňoch po
vojne sa z ničoty vynárali a formovali časy, ktoré sa už za-
čali, časy, ktoré rodičia niekedy akoby spoluutvárali, keď
s pohľadom upretým do prázdna zabúdali odpovedať na
naše otázky, časy, v ktorých sme neboli a nikdy nebudeme,
časy predtým. Hlasy spolustolovníkov sa miešali a tvorili
impozantné rozprávanie o spoločenských udalostiach, až
sme napokon takmer uverili, že sme sa ich zúčastnili. Nik-
dy nemali dosť rozprávania o mrazivej zime v štyridsiatom
druhom, o hlade a kvake, zásobovaní a lístkoch na tabak,
o bombardovaní
o severnej žiare ohlasujúcej vojnu
o bicykloch a kárach na cestách po Rozvrate, vyplienených
obchodoch
o nešťastníkoch prekutávajúcich trosky v snahe nájsť svoje fo-
tografie a peniaze
o príchode Nemcov – každý presne uviedol *kam*, do ktorého
mesta –, o vždy slušných Angličanoch, nenútených Ame-
ričanoch, o kolaborantoch, susedoch v odboji, o dievčati X,
ktorému po Oslobodení oholili hlavu
o Le Havre zrovnanom so zemou, z ktorého nezostalo nič,
o čiernom trhu
o propagande
o Nemčúroch na úteku, brodiacich sa na uštvanej koňoch cez
Seinu v Caudebecu

o sedliačke, ktorá si v kupé plnom Nemcov hlasno prdne a smerom k neexistujúcemu publiku prehodí „keď im to nemôžeme povedať, dáme im to cítiť“

O tom, čo mali všetci spoločné, teda o hlade a zime sa vždy hovorilo formou „my“ a „sa“.

O Pétainovi rozprávali, krčiac plecami, keď za ním zašli, lebo nemali lepšieho, bol pristarý a už senilný. Napodobňovali let a hukot V2, krúžiacich po nebi, mimikou vyjadrovali prežitú hrôzu, a aby udržali napätie, v najdramatickejších chvíľach sa zatvárali, že premýšľajú, *čo to robím?*

Bolo to rozprávanie plné mŕtvych, násilia a ničenia podávané s akýmsi jasotom, ktorý akoby z času na čas chcel poprieť to rozochvené a slávnostné „už nikdy viac sa niečo také nemsie stať“, po ktorom nasledovalo ticho ako varovanie na adresu temnej inštancie, ako výčitka za slasť.

Ale hovorili iba o tom, čo videli a čo mohli znovu prežívať pri jedle a popíjaní. Nemali dostatok schopností alebo sebaistoty, aby hovorili o niečom, čo síce vedeli, ale nevideli. Teda ani o deťoch nastupujúcich do vlakov do Osvienčimu, ani o tých, ktorí umreli od hladu a ráno ich zbierali v uliciach varšavského geta, ani o 10 000 stupňoch v Hirošime. Z toho pramenil pocit, že prednášky z histórie a dokumentárne filmy neskôr nebudú zbytočné: spalovacie pece ani atómová bomba sa nevyskytovali v tej istej dobe ako maslo na čiernom trhu, poplachy a schádzanie do pivnice.

Porovnávanie ich doviedlo k predchádzajúcej vojne, Veľkej, tej zo štrnásteho, víťaznej v krvi a sláve, vojne mužov, o ktorej ženy okolo stola úctivo počúvali. Hovorili o Dámskej ceste a Verdune, o obetiach bojového plynu, o zvonoch 11. novembra 1918. Vymenúvali dediny, odkiaľ sa nevrátilo ani jedno z detí, ktoré odišli na front. Stavali vojakov v blate zákopov oproti väzňom zo štyridsiateho, ktorí strávili päť

rokov v teple a pod strechou a ani len bomby im na hlavu nepadali. Preli sa o hrdinstve a nešťastí.

Zostúpili až do čias, keď ešte ani oni neboli na svete, spomínali krymskú vojnu, vojnu v sedemdesiatom, Parížanov jediacich potkany.

V rozprávaniach o minulých časoch sú iba vojny a hlad.

Napokon si zaspievali *Ó, biele vívko* a *Parížsky kvet*, v ohlušujúcom zbore nôtli refrén *modrá-biela-červená sú farby vlasti*. Dvíhali rozpažené ruky a smiali sa, ďalší, koho Nemčúri nedostanú.

Deti nepočúvali, a len čo im to povolili, pratali sa od stola a využívali všeobecnú blahosklonnosť sviatočných dní, aby sa mohli oddávať zakázaným hrám, skákať po posteli a hojdať sa na hojdačke dolu hlavou. Ale všetko si zapamätali. Popri tých slávnych časoch – ktorých epizódy si ešte dlho nebudú vedieť zoradiť, Rozvrat, Exodus, Okupácia – sa im časy, v ktorých vyrastali, časy nemajúce meno zdali všedné. Ľutovali, že sa ešte nenarodili alebo práve len prišli na svet, keď sa bolo treba v zástupoch trmácať po cestách a spať na slame ako cigáni. Budú vytrvalo žiaľiť za časmi, ktoré neprežili. Pamäť tých druhých im vnukla tajnú nostalgiu za obdobím, ktoré im ušlo iba o vlások, ako aj nádej, že ho jedného dňa zažijú.

[]

Po oslňujúcej epopeji zostali iba sivé a nemé stopy: betónové bunkre vo svahoch útesov, hromady kamenia v mestách, kam oko dovidí. Z ruín sa vynárali zhrdzavené predmety, poskrúcané kostry kovových postelí. Vybombardovaní obchodníci sa zariaďovali v provizórnych barakoch po okra-

joch rumoviska. Granáty, čo zostali po odmínovaní, vybuchovali v útrobach malých chlapcov, ktorí sa s nimi hrali. Noviny varovali: nedotýkajte sa munície! Deťom s chúlостivým hrdlom lekári vyberali mandle, z anestézie éterom sa prebúdzali s krikom, a nútili ich piť horúce mlieko. Na vyblednutých plagátoch hľadel do diaľky spod brigadirky generál de Gaulle v trojštvrťinovom profile. V nedeľu populudní sa hrával čierny Peter a človeče.

Vytrženie, čo nasledovalo po Oslobodení, opadávalo. V tých časoch sa ľudia chceli predovšetkým zabávať a svet bol plný túžob, ktoré bolo možné okamžite splniť. Všetko, čo sa po vojne objavilo po prvý raz, spôsobovalo ohromný záujem: banány, žreby do štátnej lotérie, ohňostroj. Celé štvrte, počínajúc starou mamou, podopieranou dcérami, končiac dojčatami v kočíkoch, všetci sa hrnuli na jarmok, do fakľového sprievodu, do cirkusu Bouglione, kde ich v tlačnici len-len že neušliapali. V spievajúcom a modliacom sa dave sa uberali po ceste v ústrety Panne Márii Boulognskej, aby ju na druhý deň celé dlhé kilometre odprevádzali naspäť. Ľudia vítali každú príležitosť, svetskú či náboženskú, keď mohli byť spolu vonku, akoby chceli pokračovať v živote spoločne. V nedeľu večer sa vracali od mora autobusy, na strechách namiesto batožiny zabrali miesto mladí ľudia v šortkách, ktorí tam vyliezli a spievali z plných hrdiel. Po uliciach volne pobehovali psy a páрили sa.

Aj tieto časy začínali byť spomienkou na zlaté dni, ich stratu pociťovali pri počúvaní rozhlasu, keď hrali: *Spomínam si na tie krásne nedele... Veru, je to dávno, to všetko bolo dávno.* V takých chvíľach deti ľutovali, že boli v čase Oslobodenia ešte primalé a nemohli ho naozaj prežívať.

Pri tom všetkom sme však rástli pokojne, „šťastní, že môžeme byť na svete a spoznávať ho“, uprostred odporúčanií nedotýkať sa neznámych predmetov a ustavičného náreku nad